

FACTSHEET MUIZEN EN RATTEN

Introductie

In Nederland worden jaarlijks zo'n 3,4 miljoen muizen en ratten gedood omdat ze als schadelijk of hinderlijk worden aangemerkt. Dit doden gebeurt deels door particulieren en deels door dierplaagbeheersers. De Dierenbescherming is van mening dat bestrijding gericht moet zijn op preventie in plaats van op doding. In deze factsheet wordt dit standpunt verder toegelicht.

De huismuis en de bruine rat

De huismuis en bruine rat zijn twee knaagdiersoorten die over het algemeen veel voorkomen in de omgeving van mensen. Huismuizen komen vooral voor in gebouwen, vaak boven plafonds, op zolders, onder vloeren en in spouwen. Bruine ratten leven bij voorkeur in een waterrijke omgeving, maar ook in riolen, schuren, onder vloeren van gebouwen of op plekken met veel afvalresten. Daarnaast komt ook de zwarte rat in delen van Nederland veelvuldig voor. Ook zij leven bij voorkeur in de omgeving van mensen, en zijn, in tegenstelling tot bruine ratten, ook nog eens uitstekende klimmers. Katten, honden, vossen en roofvogels zijn o.a. natuurlijke vijanden van muizen en ratten.

Wet- en regelgeving

Muizen en ratten zijn niet beschermd en er geldt daarom geen verbod om deze dieren te vangen, doden of verstoren. Wel geldt de algemene zorgplichtbepaling en de Wet Dieren. Hierin staat dat muizen en ratten niet zinloos gedood, mishandeld, verstoord of gevangen mogen worden. Bovendien is vangen en doden alleen toegestaan op je eigen grondgebied. Met andere woorden, een particulier kan niet zomaar een klem of val in een stadspark plaatsen om muizen te vangen en/of doden.

Voor het doden, vangen, verjagen e.d. van muizen en ratten mogen geweren, kastvallen, vangkooien, klemmen en toegelaten rodenticiden (gif) worden gebruikt. Tot 2023 mogen particulieren bepaalde typen rodenticiden zelf inzetten, mits aan de voorschriften op het pak wordt voldaan. Vanaf 2023 is het particulier gebruik van gif verboden. Nu geldt ook al dat bepaalde gifmiddelen alleen bestemd zijn voor professioneel gebruik en mogen alleen worden

ingezet door personen in het bezit van een vakbekwaamheidsdiploma 'bestrijdingstechnicus'. Daarbij komt dat bedrijven (wat voor tak dan ook) nooit zelf gebruik mogen maken van gif. Dit kan alleen als zij of zelf een vakbekwaam iemand in dienst hebben, of een vakbekwame bestrijder inhuren. Ook agrariërs zijn verplicht om bij het gebruik van professionele rodenticiden voor de bestrijding van bruine ratten een professionele bestrijder in te schakelen of zelf opgeleid te zijn om deze middelen te mogen gebruiken (verkorte cursus bestrijdingstechnicus). Gif buitenshuis gebruiken mag sowieso niet door particulieren. Dit is voorbehouden aan vakbekwame bestrijders en alleen als zij [gecertificeerd](#) zijn voor het buitengebruik van rodenticiden.

Problematiek

Overlast

Muizen en ratten veroorzaken overlast in verschillende vormen. Zo zorgen zij voor knaagschade aan bijvoorbeeld verpakte levensmiddelen, textiel, papier, isolatiematerialen, leidingen en kabels (denk aan kortsluiting en storingen). Maar ook kunnen ze zorgen voor stankoverlast (door typische muizengeur en kadavers) en bevuiling van voedselvoorraden.

Verspreiding van ziekten

Via de urine en ontlasting kunnen muizen en ratten ziektekiemen verspreiden. Hierdoor kunnen voedselvergiftiging en/of huidziekten ontstaan, maar ook veeziekten zoals varkenspest en pseudovogelpest. Bruine ratten kunnen ook drager zijn van de ziekte van Weil en rattenbeetkoorts. Van zwarte ratten is bekend dat ze MRSA (een voor antibiotica resistente bacterie) en het Hanta-virus kunnen overdragen (veroorzaakt nier- en longaandoeningen). In Nederland wordt de overdracht van ziektes via muizen en ratten niet centraal onderzocht en geregistreerd. Daardoor is niet precies bekend hoe vaak ziekteverschijnselen kunnen worden gerelateerd aan deze dieren.

Dieronvriendelijke en niet effectieve bestrijding

Muizen en ratten die overlast veroorzaken worden over het algemeen gedood met behulp van vallen, klemmen of lokaas. Dit laatste zijn graankorrels, blokken of pasta geïmpregneerd met rodenticiden. Na het eten van het lokaas overlijdt het dier na enkele dagen aan inwendige bloedingen. Dit is een langzame en zeer pijnlijke dood voor de dieren. Men beseft vaak niet dat het probleem het beste verholpen kan worden door de voedselbeschikbaarheid en nestgelegenheid te verlagen. Met de juiste preventieve maatregelen kan schade aan voorraden (en ook bijvoorbeeld aan isolatiemateriaal) worden verminderd, wat veel kosten voorkomt. Echter, doordat de initiële kosten van preventie (bijvoorbeeld goede werking aanbrengen) meestal hoog zijn, is de opdrachtgever of particulier vaak niet bereid dit zorgvuldig toe te passen.

Standpunt van de Dierenbescherming

De Dierenbescherming vindt dat muizen en ratten in het ecosysteem thuishoren, maar is ook van mening dat schade door deze dieren aan menselijke goederen zoals voedsel en vee, en het risico op ziekteoverdracht van dier naar mens, zoveel mogelijk voorkomen moet worden. Voor de bestrijding van deze overlast is preventie de beste oplossing. Ingrijpen in de populaties is volgens de Dierenbescherming alleen in uiterste noodzaak gerechtvaardigd en onder voorwaarde dat de ingreep duurzaam, effectief en zo min mogelijk dierenleed met zich meebrengt.

Aanpak van de problematiek volgens de Dierenbescherming

Preventie

De meest diervriendelijke en effectieve methode om overlast door muizen en ratten tegen te gaan is preventie. Er zijn meerdere preventiemaatregelen te treffen. Bijvoorbeeld:

- Door hygiënische maatregelen, zoals afvalcontainers en voedselvoorraden goed af te sluiten en voedselresten op te ruimen.
- Door bouwkundige maatregelen bij bestaande bouw, zoals gaten groter dan 0,5 cm dichtmaken, mogelijke schuilplaatsen wegnemen en het rioolstelsel goed onderhouden.
- Door de muizen en ratten uit de buurt te houden van een woning/schuur of opslagplaats, door bijvoorbeeld rondom het terrein/gebouw een voor muizen en ratten niet toegankelijke ondergrond aan te leggen en begroeiing te verwijderen.
- Door bij het ontwerpen van nieuwbouwprojecten samen te werken met dierplaagdeskundigen en tijdig maatregelen op te nemen en door te voeren.
- Door een goede balans tussen het aantal roof- en prooidieren.
- Door de aanwezigheid van muizen en ratten in de omgeving continu te monitoren, bijvoorbeeld via niet-giftige lokstations of mousemonitoring units, om vroegtijdig problemen te signaleren en op te lossen.

Bestrijden

Alleen daar waar preventieve maatregelen echt niet voldoende werken, kan worden overgegaan op bestrijding van overlastgevende muizen en ratten. Hierbij moet echter wel rekening worden gehouden met het dierenwelzijn. Methoden die onnodig lijden bij dieren veroorzaken, mogen niet gebruikt worden. Men moet altijd eerst de minst dieronvriendelijke middelen inzetten. De volgorde die de Dierenbescherming hanteert, is:

- 1) Goed geplaatste, professionele, slagkrachtige klemmen met inloopstuk voor 'juiste' positionering (zodat wordt voorkomen dat dieren met staart of poot in de klem terecht komen).
- 2) Inloopvallen met CO₂ kunnen in tweede instantie ingezet worden. Hierin raken de dieren redelijk snel buiten bewustzijn en gaan ze dood door gebrek aan zuurstof.
- 3) In derde instantie kunnen gewone inloopvallen een middel zijn waarmee dieren levend worden gevangen. De dieren moeten vervolgens door een vakkundig bestrijder snel (nekslag) worden gedood. Uiteraard kunnen deze vallen ook binnen ingezet worden om dieren te vangen en buiten het gebouw weer uit te zetten. Maar dit heeft alleen zin als er aanvullende maatregelen genomen zijn die voorkomen dat muizen en ratten weer terug kunnen komen in het gebouw.

Het gebruik van anticoagulanten (rodenticiden die de natuurlijk stollingsneiging van bloed onderdrukt) wordt bij voorkeur niet ingezet, omdat deze methode stressvol en/of pijnlijk is voor de dieren en bovendien milieubelastend is. Alleen in uiterste gevallen is dit een laatste redmiddel om in te zetten.

Bij de klemmen en vallen is het belangrijk dat ze een signaal aan de verantwoordelijke (bestrijder/particulier) afgeven wanneer ze afgaan, of dat ze minimaal 1x per dag worden gecontroleerd (de inloopvallen 2x per dag).

Uitzetten

Het uitzetten van deze dieren net buiten het gebouw heeft alleen zin wanneer er preventiemaatregelen zijn getroffen die terugkeer naar binnen voorkomen. Uitzetten in een onbekende omgeving is niet gewenst, omdat veel dieren in een vreemde omgeving sterven.

Dieronvriendelijke methoden

Er zijn verschillende middelen op internet te koop om muizen en ratten te doden waarvan de effecten op dierenwelzijn onduidelijk zijn en waarvan het gebruik ofwel verboden is of de wettelijke status onduidelijk is. De Dierenbescherming is tegen het gebruik van deze middelen.

- 1) Lijm en lijmplanken zijn verboden middelen.
- 2) De mousecatcher laat muizen verdrinken in water, en zou op grond van de Wet dieren niet gebruikt mogen worden.
- 3) Van de ratzapper (waarbij het dier geëlektrocuteerd wordt) is de wettelijke status onduidelijk. Het lijkt hier te gaan om een niet toegestaan middel.
- 4) De EKO1000-val is een kastval waarin ratten in een bedwelmende vloeistof terechtkomen.

Onduidelijk is hoelang het duurt voordat dieren buiten bewustzijn zijn en of dit ook daadwerkelijk gebeurt of dat dieren 'gewoon' verdrinken. Ook hiervan is de wettelijke status onduidelijk.

Certificering/Normering Interest Pest Management (IPM)

Er zijn verschillende certificerings- en normeringsprocessen die aangeven of bedrijven preventie als uitgangspunt nemen en het gebruik van rodenticiden zoveel mogelijk beperken om het milieu te sparen. Dit wordt onder dierplaagmanagers aangeduid met Integrated Pest Management (IPM). Dierenwelzijn wordt tot op heden niet specifiek benoemd in IPM. Daarom is het nu nog niet mogelijk om de bedrijven die aan een keurmerk of norm voldoen aan te bevelen als zijnde 'diervriendelijk'. De Dierenbescherming pleit ervoor om de normen aan te vullen met een afwegingskader om de dierdodingsmiddelen en de mate van dierenleed af te wegen tegenover de effectiviteit van bestrijding. Toch is het ook nu al raadzaam om, als je een dierplaagbeheerser nodig hebt, diegene te kiezen die [gecertificeerd](#) is volgens IPM en het buiten gebruiken van rodenticiden.

Wat kun jij doen?

Om overlast te voorkomen kun je zorgen voor orde, netheid en hygiëne in en rondom je woon- en werkomgeving. Laat voedingsresten, materialen en rommel bijvoorbeeld niet liggen. Zorg er daarnaast voor dat muizen en ratten niet binnen kunnen komen. Dit doet je door openingen in bijvoorbeeld buitenmuren, luchtroosters, niet goed afgesloten deuren, ramen, naden en kieren te dichtten.

Verjaag muizen met behulp van katten. Katten zijn over het algemeen uitstekende muizenvangers. Een woning wordt minder aantrekkelijk zodra muizen hebben geroken dat er een kat in huis is. Ratten worden soms verjaagd door de aanwezigheid van honden.

Mocht dit alles niet baten? Neem dan contact op met een van de professionele dierplaagmanagementbedrijven die werken volgens de KAD- of KPMB-norm. Geef in je opdrachtverlening aan dat je belang hecht aan preventie om zo onnodig lijden zoveel mogelijk te voorkomen. Voor eventueel advies over goed aangemerkte bedrijven kun je contact opnemen met de Dierenbescherming (vraag@dierenbescherming.nl).

Handige naslagwerken

Nota Aanbevelingen Gemeentelijk Dierenwelzijnsbeleid, De Dierenbescherming, 2018:
<https://www.dierenbescherming.nl/userfiles/pdf/GemeentelijkDierenwelzijnsbeleid/NotaAanbevelingenGemeentelijkDierenwelzijnsbeleid2018.pdf>

Kenniscentrum Dierplagen: www.kad.nl